

detaljer till en rad viktiga påpekanden. Här, liksom för den tidigare perioden, uppmärksammas särskilt kvinnorna, drottningar och andra ur toppskiktet, vilka agerat självständigt. Senmedeltidens långa period, då Sverige tillhörde ett oroligt hörn av Europa, har Harrison tidigare skildrat förtjänstfullt i en liten skrift om uppror. I den bok som här recenseras är det dock högadeln som får huvudrollen, och han betonar ofta att den enskilda personen spelade en central roll, men jag skulle förstå perioden mer analytiskt. Det var en fas av omstrukturering, som banade för Sveriges övergång till en stark stat.

Skulle jag önska något vore det att Harrison inför framtiden hejdade sig och ägnade en längre tid åt något enskilt projekt. Hans receptivitet är både en stor talang och något som måste bekämpas för att kunna följas av en fördjupning.

Stockholms universitet

JANKEN MYRDAL

Jakob Kihlberg, *Gränslösa anspråk: Offentliga möten och skapandet av det internationella 1840–1860* (Lund: Lunds universitet 2018). 400 s.

Gränslösa anspråk är en riktigt fin bok. Med sitt färgtryck, många illustrationer, tjockt papper, snyggt typsnitt och en läsvänlig layout är den inbundna boken ovanligt påkostad för att vara en avhandling. Språket är påfallande felfritt och avhandlingen är välskriven och lättläst. Det är en bok som utstrålar exklusivitet och trovärdighet.

Möjligen har författaren tillämpat lärdomar från de aktörer han studerat. *Gränslösa anspråk: Offentliga möten och skapandet av det internationella 1840–1860* handlar, titeln till trots, om anspråk som vare sig var gränslösa eller skapade det internationella i bestämd form. De möten som beskrivs bidrog snarare till att skapa en viss västerländsk internationell sfär dominerad av män ur eliten i Europa och Nordamerika. Själva rättfärdigandet av denna sfär låg i dessa mäns förmåga att presentera sig själva som framstående personer med överlägsen moral och kapacitet – något som bland annat gjordes genom påkostade tryckta skrifter.

Boken är strukturerad efter de tre mötesserier Kihlberg valt att studera: antislaverikonventen 1840 och 1843, en serie fredskongresser omkring år 1848, samt så kallade välgörenhetskongresser som ägde rum under andra hälften av 1850- och början av 1860-talet. Genomgången av forskningsläge, teori, källor och metod är kortfattad, men en utförligare diskussion finns i noterna. Författaren betonar att de tidiga mötenas anspråk var tämligen olikartade och i samtiden ofta ifrågasatta. Fokus ligger på mötena som me-

dier och mediehändelser, som ”medvetna försök att främja en agenda genom iscensättningar av det internationella” (s. 18). Syftet är att ”visa att dessa offentliga möten bidrog till *formeringen av det internationella som något som kunde beskrivas som en egen sfär* genom att de arrangerades som *självständiga och gränsöverskridande aktörer*” (s. 13, Kihlbergs kursivering).

Den korta inledningen följs av kapitel 1. Där beskrivs uppkomsten av möten med internationella ambitioner som tätt knuten till en angloamerikansk och kontinental samhällsreformistisk möteskultur. Med kontinenten avses Europa och i praktiken endast ett fåtal västeuropeiska länder. Kihlberg beskriver hur skilda möten inspirerades av befintliga mötestraditioner i olika länder med som gemensam nämnare uppvisningar av känslor och scener riktade mot tidens tryckmedier. Mötena hängde också ihop genom personkopplingar, då samma personer ofta var engagerade i flera samhällsfrågor.

Kapitel 2 beskriver antislaverikonventen som fokuserade på att presentera en trovärdig och fullständig översikt av uppgifter om slaveriet och dess avskaffande. Aktörerna etablerades som välvilliga och moraliska iakttagare – slavens vänner. Eftersom de flesta mötesdeltagare inte själva hade kommit i kontakt med slaveriet byggde konventen på att respektabla och pålitliga personer vittnade. Enstaka före detta slavar visades upp (inte för att agera själva, men för att be de församlade att agera) och kvinnor förekom i periferin, men aktivt deltagande var förbehållet män som representerade den kulturella normen i de länder som deltog.

Fredskongresserna som behandlas i kapitel 3 hade en annan problematik: här gällde det att argumentera för att en internationell fredssträvan var realistisk. Kongresserna framställdes som forum för sakliga och realistiska representanter för ”det produktiva och respektabla folket i motsats till både konservativa politiska eliter och den potentiellt våldsamma mängden” (s. 140). Även här var de ledande personligheterna europeiska och nordamerikanska män ur de bättre bemedlade klasserna. Arbetardelegationer användes som ett spektakulärt inslag för att betona mötenas universalism. ”Exotiska” delegater fick understryka karaktären av världsmöten.

Kapitel 4 beskriver de internationella välgörenhetskongressernas ambition att inhämta fullständig information om reformer och praktiska åtgärder i olika länder. Anspråket på att samla och systematisera kunskap innebar ett behov av att presentera personer av en viss typ: specialister med expertis och erfarenhet. Återigen var det därmed en manlig, reformsinnad elit som agerade å de nödlidandes vägnar. Författaren Fredrika Bremer var inbjuden, men inte som expert utan som representant för kvinnokönet. Hennes anförande, som lästes upp av en man, framställde delegaterna som kvinnornas räddare (s. 213).

I det avslutande kapitlet sammanfattas mötena som mediehändelser med

specifika narrativ. Kihlberg betonar att anspråken på att utgöra självständiga internationella och gränsöverskridande subjekt kretsade kring mobiliseringen av reformistiska eliter. Ambitionen var inte att representera så breda grupper som möjligt, utan legitimitet eftersträvades genom exklusivitet. Kihlberg konstaterar faktum, men en analytisk diskussion av vad exkluderingen baserad på hudfärg, kön och klass betydde för formeringen av och synen på "det internationella" uteblir. Även ett vidare globalhistoriskt perspektiv på att den transnationella rörelse han beskriver gjorde anspråk på att för första gången representera hela världen med utgångspunkt i Europa och (tidigare) kolonier saknas.

Den västerländska synvinkeln förblir outtalad i titel, syftesformulering och analys, men boken är värdefull och användbar just som redogörelse för tidiga västerländska internationella möten som mediala fenomen. Beskrivningen är detaljerad och välformulerad och nyanserar tidigare forskning. Illustrationerna bidrar till en förståelse och känsla för hur organisatörerna försökte skapa auktoritet och legitimitet och etablera mötena som historiskt viktiga händelser. Boken i sig, både som noggrann berättelse och som påkos-tad utgåva, bekräftar att de lyckades.

Uppsala universitet

SUSANNA ERLANDSSON

Elin Anna Labba, *Herrarna satte oss hit: Om tvångsförflyttningarna i Sverige* (Stockholm: Norstedts 2020). 191 s.

I februari 1919 undertecknade Sveriges och Norges utrikesministrar renbeteskonventionen, som syftade till att reglera de årliga renbetesvandringarna mellan den nordsvenska delen av Sápmi och de nordnorska kustområdena. Från norsk sida ville man sätta stopp för den så kallade renplågan: gränsen mellan länderna skulle stängas för renvandringarna, och beteslanden vid kusten skulle tömmas på renar för att ge plats åt jordbruk.

På den svenska sidan om gränsen medförde överenskommelsen att de renskötande samerna i Karesuando ställdes inför valet att antingen slakta ned sina renhjordar eller att flytta söderut, framför allt till Arjeplog och Jokkmokk, tillsammans med renarna. Under 1920- och 1930-talen tvingades hundratals nordsamer att flytta, ofta under stora umbäranden och hot om vite och böter. Att driva de motsträviga renarna söderut var förenat med stora svårigheter och ekonomiska förluster, och de nya renbeteslanden var ofta allt annat än lämpade för ändamålet.

Trots att tvångsförflyttningarna är kända sedan tidigare i forskningen